

Finansdepartementet
Fi.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över SOU 2024:43, Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning

Er beteckning: Fi2024/01460

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Östergötlands län delar utredningens bedömning om att samverkan inom det regionala utvecklingsområdet i huvudsak är lämplig men kan utvecklas och förtydligas i vissa avseenden. Länsstyrelsen ser positivt på de förslag som läggs fram där länsstyrelsernas roll förtydligas och förstärks. Andra myndigheters förståelse för Länsstyrelsens roll är viktig för att samverkan ska fungera så bra som möjligt.

Länsstyrelsen instämmer i huvudsak med utredningens bedömningar vad avser samverkan i kris och krisberedskap. Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att betänkandet fokuserar på fredstida kriser medan fokus i utvecklingen inom beredskapsområdet ligger på civilt försvar. Länsstyrelsen vill betona att kriget ska vara dimensionerande i beredskapsplaneringen. I uppdraget saknas inriktning om inför och under höjd beredskap. Länsstyrelsen saknar även i utredningen resonemang om samhällsplanering och bostadsförsörjning som samverkansfråga.

Länsstyrelsen ser också positivt på ett inrättande av ett regionalt råd för samverkan och informationsutbyte men önskar att en annan benämning på rådet än det föreslagna.

11.9 Samverkan inom olika verksamhetsområden

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om att samverkan inom det regionala utvecklingsområdet i huvudsak är lämplig men kan utvecklas och förtydligas, om det med lämplig avses att samverkan fungerar i huvudsak väl.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang återknyta till länsstyrelsernas gemensamma utredning *Framtidens länsstyrelse*. I utredningen görs bedömningen att om samverkan mellan länsstyrelserna, kommunerna och regionerna verkningsfullt ska kunna bidra till en hållbar regional utveckling behöver parterna kunna samverka och samtliga behöver kunna bidra med resurser. Länsstyrelserna behöver legitimitet, mandat och ekonomiska resurser för att kunna uppfylla statens mål på den regionala nivån och för att kunna vara en samarbetspart till regionerna och andra i det strategiska tillväxtarbetet och regionala utvecklingsarbetet.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om att mer specifika krav på samverkan i myndighetsinstruktioner och olika regeringsuppdrag till myndigheterna främjar den regionala utvecklingen. Länsstyrelsen ifrågasätter inte att regionerna har det regionala utvecklingsansvaret men söker en större tydlighet i vissa avseenden. Exempel är i regeringsuppdrag när andra myndigheter får i uppdrag att samverka med Länsstyrelsen. Både som regionalt samordnande aktör för statliga myndigheter i länet samt som en samverkansaktör ser Länsstyrelsen ett behov av att den roll som Länsstyrelsen har enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete (2017:583) § 18–21 utvecklas och förtydligas. Andra myndigheters förståelse för Länsstyrelsens roll är viktig för att samverkan ska fungera så bra som möjligt – särskilt när det gäller uppdrag där andra myndigheter ska involvera Länsstyrelsen. Mer uttalade krav på vad som förväntas av olika aktörer skulle kunna bidra till att förenkla samverkan samt att tillse att länsstyrelsernas kompetens på området tas tillvara i högre utsträckning när statliga myndigheter får i uppdrag att samverka med länsstyrelserna.

Länsstyrelserna, och andra statliga myndigheter, kan med fördel få tydligare uppdrag som syftar till att förverkliga regeringens politik på regional nivå. I SOU 2024:29, *Goda möjligheter till ökat välbefinnande*, bedöms att flytten av det regionala utvecklingsansvaret från länsstyrelserna till regionerna bör utvärderas. En sådan utvärdering bör bedöma effekterna av överflyttningen samt behovet av eventuella förändringar. Utvärderingen bör även granska hur reformen har påverkat länsstyrelsernas möjlighet att göra breda avdömningar i tillståndsfrågor och frågor som påverkar samhällsutvecklingen. Detta utreds nu i ”*Den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken*” som planeras att läggas fram den 1 juni 2026.

Länsstyrelsen saknar i föreliggande utredning resonemang om samhällsplanering och bostadsförsörjning som samverkansfråga. En av Länsstyrelsens uppgifter enligt länsstyrelseinstruktionen (2017:868) 5 kap 9 är att Länsstyrelsen i sin verksamhet ska verka för att tillgodose behovet av bostäder vilket inte aviseras.

Bostadsförsörjning är en viktig samhällsfråga, inte minst ur den sociala dimensionen och bör därför ingå som en naturlig del i den regionala samverkan mellan Länsstyrelsen, kommunerna och regionen. Detta resonemang finner också stöd i bostadsförsörjningslagen (2000:1383).

11.10.1 Lakttagelser om förutsättningar för ändamålsenlig samverkan

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det regionala perspektivet och intresset i vissa fall kräver ett kompletterande statligt perspektiv. Länsstyrelsen vill vara tydlig med att båda perspektiven är viktiga och behövs för regional utveckling.

Vidare anser Länsstyrelsen att det är bra att utredningen framhåller betydelsen av att det finns bestående, väl fungerande, samverkansstrukturer som kan användas för samverkan.

Länsstyrelserna delar även utredningens bedömning att länsstyrelserna skulle kunna ta en mer aktiv roll i att stötta kommunsektorn när det gäller arbetet med Agenda 2030. Detta kräver ett tydligare mandat och finansiering. Agenda 2030 är en utmärkt plattform för arbete med tvärsektoriella frågor och för att arbeta med såväl målkonflikter som målsynergier såväl regionalt som lokalt.

11.10.2 Länsstyrelsernas roll i samverkan behöver stärkas

Länsstyrelsen står bakom förslaget att regeringen bör överväga ett förtydligande i länsstyrelseinstruktionen om att länsstyrelsen ska företräda regeringen i länet och bidra till länets utveckling.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att länsstyrelsernas roll som länk mellan regeringen och kommunerna behöver förtydligas och förstärkas. Länsstyrelsen delar även utredningens bedömning att statliga myndigheter behöver tydligare uppdrag gentemot Länsstyrelsen.

Genom att inrätta ett regionalt råd för samverkan och informationsutbyte i varje län stärks relationerna mellan kommunerna, regionen och staten - representerad av länsstyrelserna. Detta ger fördelar för såväl kommunerna, regionerna som staten. Länsstyrelsen ser det regionala rådet som ett viktigt forum för att främja samarbete, snarare än att enbart förstärka länsstyrelsernas egen roll. En ny modell med regionala samverkansråd passar även väl in för att inkludera frågor om bostadsförsörjning och bostadsbyggande.

Länsstyrelsen ställer sig även bakom att rådet ska ledas av landshövdingen och att representanter med mandat för kommuner och region i länet deltar, samt utses av landshövdingen. Länsstyrelsernas förutsättningar är dock olika. Det är således viktigt att länen ges möjlighet att skapa samverkanslösningar som är ändamålsenliga utifrån respektive regionala förhållandena.

Länsstyrelserna föreslår dock att rådet får en annan benämning, så att det mer tydligt skiljs från begrepp som används i termer av kommunalråd och regionråd. Risk finns även att rådet förväxlas med de regionala råd som finns inom krisberedskap, skydd mot olyckor och totalförsvaret. Dessa kallas i dagligt tal för *regionala rådet*. Länsstyrelsen föreslår därför benämningen Länsstyrelsens strategiska råd för kommun och regionfrågor.

Utredningen skriver att "regeringen bör också utnyttja länsstyrelserna och deras regionala råd för krisberedskap, skydd mot olyckor och totalförsvaret i större utsträckning för att säkerställa en bredd i regeringens information från och till kommuner och regioner". I detta sammanhang betonas att det redan idag enligt länsstyrelseinstruktion i varje län finns ett råd för krisberedskap och skydd mot olyckor som även numera omfattar området totalförsvaret. Det nya råd som bildas bör också kunna utgöra ett komplement till dessa befintliga strukturer.

Förslaget om att inrätta råden den 1 januari 2026 är bra.

11.11 Samverkan i kris och krisberedskap

Länsstyrelsen instämmer i huvudsak med utredningens bedömningar vad avser samverkan i kris och krisberedskap. Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att betänkandet fokuserar på fredstida kriser medan fokus i utvecklingen inom beredskapsområdet ligger på civilt försvar. Länsstyrelsen vill betona

att kriget ska vara dimensionerande i beredskapsplaneringen. I uppdraget saknas inriktning om inför och under höjd beredskap.

En fredstida kris får per definition beskrivas som tillhörande det tidsspektrum som omfattar ”inför höjd beredskap”. Utredningens tolkning av uppdraget lyfter inte det perspektivet och saknar därför förslag med udd inom området samverkan i kris och krig.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det inte är realistiskt att ha etablerade samverkansstrukturer för varje tänkbar krissituation utan att samverkan bör utgå från de generella strukturer som Länsstyrelsen bygger upp utifrån det geografiska områdesansvaret. Det kan dock kompletteras med strukturer för vissa specifika händelser, såsom exempelvis skett inom ramen för planering för kärnteknisk olycka (Förordning om skydd mot olyckor 2003:789). Det är också i linje med hur regeringen anført att ledning i det civila försvaret bör gå till i den nya totalförsvarspropositionen, ytterst genom det geografiska områdesansvaret.

Utredningen skriver i sin bedömning att ansvaret faller på länsstyrelserna att säkerställa att det finns upparbetade generella strukturer vilka bör användas i största möjliga utsträckning. Här behövs ett förtydligande om att länsstyrelserna inom sitt geografiska områdesansvar säkerställer att det finns upparbetade samverkansstrukturer vilka bör användas i största möjliga utsträckning.

Utredningen konstaterar vidare att det kan finnas situationer då samverkan inte är någon lösning. Här blir resonemanget hängande då inget förslag till lösning eller liknande ges.

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömningar kring risken med att överenskommelser urholkar lagkraven och om kraven i överenskommelser är lägre ställda än lag eller föreskrift är denna risk påtaglig. Detta upplevs vara fallet med de överenskommelser som finns inom området krisberedskap och civilt försvar. Konstruktionen med överenskommelser är därför rättsligt tveksamma vilket även utredningen ger uttryck för. Länsstyrelsen ställer sig därför bakom utredningens inriktning att ”överenskommelser mellan staten och SKR i fråga om krisberedskap och civilt försvar är inte lämpliga” utan bör fördelas på annat sätt. Länsstyrelserna delar således utredningens bedömning att reglering av kommuners och regioners beredskapsarbete bör ske genom författning snarare än genom överenskommelser.

Ur Länsstyrelsens perspektiv, såsom ansvarig att följa upp arbetet från statens sida, är det dock viktigt att sådana författningar tas fram i dialog med företrädare för kommuner och regioner.

Vad avser fördelning av medel genom generella statsbidrag ser länsstyrelserna fördelar i minskad administration och ökad möjlighet för varje kommun att anpassa verksamheten efter egna behov. Effekten av en sådan förändring bör dock analyseras vidare innan den genomförs.

12.3.1 Regionalisering av Socialstyrelsen – ett sätt för staten att bättre kunna samverka med och stödja regionerna

Länsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om en regional indelning av Socialstyrelsen. Länsstyrelsen delar även utredningens bedömning att en sådan indelning av Socialstyrelsen underlättar för den lokala företrädaren att ta del av eventuella stödinsatser. Vid en sådan inledning är det dock av ännu större vikt att de insatser som ska stödja kommuner och regioner lokalt involverar Länsstyrelsen för att motverka parallella processer.

Tidiga erfarenheter från den struktur som sattes 2022 visar att samverkan mellan geografiskt- och sektorsansvar underlättas om sektorsmyndigheten har en indelning som motsvarar civilområdena, i enlighet med förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning.

Samverkan i civilområdesregionerna är inte fullt inarbetad i den regionala (i.e. länsvisa) samverkan som redan finns mellan de kommunala aktörerna. Civilområdesregionernas indelning överensstämmer heller inte med den samverkan som sker i det arbete som kommuner och länsstyrelser utför gemensamt med Polismyndigheten. Utifrån detta kvarstår behovet av organisering och samordning av gemensamma insatser i respektive län och hanteras lämpligen av den regionala företrädaren för staten.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av t.f. länsråd Jenny Knuthammar med omvärldsanalytiker Ida Sundberg som föredragande. I den slutliga handläggningen har också civilområdeshandläggare Marie Åkerblad, näringslivs- och tillväxtdirektör Madeleine Söderstedt Sjöberg, t.f. enhetschef för enheten för social hållbarhet Åsa Hedberg,

handläggare krisberedskap Lisbeth Gustavsson samt
sambällsbyggnadsdirektör Jan Persson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför
namnunderskrift.